

[Schovelin.]

naaet Forbrugeren. Men den gennemløber i det moderne Samfund med dets uhyre Arbejdsdeling en saadan Række af Stadier, at den hver Gang bliver værdifuldere. Naar Ulden er blevet til Garn, bliver den mere værdifuld, naar Garnet bliver til Klæde, bliver det endnu mere værdifuldt, og saaledes bliver det ved, indtil den højeste Værdi naas i det Øjeblik, Varen havner hos Forbrugeren. Altsaa det, at en Vare er dyrere hos Detaillisten end hos Fabrikanten, er ikke noget som helst Bevis paa, at der er trængt et uberettiget Mellemed ind, den saakaldte Mellemandhandel. Dette Mellemed udfører ogsaa for sit Vedkommende et værdiskabende Arbejde, nemlig ved at bringe Varen derhen, hvor den udfordres for at tilfredsstille Behovet, og ved at tillempe Varens Kvantitet efter Købernes Behov, altsaa fordele den store Produktionsmængde paa de smaa Aftagere. Naar en Brugsforening handler, gør den jo akkurat det samme. Det er en kollektiv Type paa Mellem- og Detailhandel. Der er saaledes ved dens Opstaaen simpelthen skabt en ny Type for Næringsdrift. Man maa ikke lade sig forvirre af, at dette værdiskabende Arbejde, eller jeg vil hellere sige, at den ved Fordelingsvirksomheden skabte Værdiforøgelse for en væsentlig Del kommer til Stede i Form af Besparelse. Brugsforeningen udfører præcis det samme Samfundsarbejde, som Købmanden udøver, den samme Fordelingsfunktion. For Købmanden opstaa der en Værdiforøgelse, som indtjenes i Form af en Mellemandhandlergevinst, og skal en Brugsforening have en rationel Basis, skal den have Berettigelse, maa det være derigennem, at dens Medlemmer selv indtjener Mellemandhandlergevinsten. Det er imidlertid nationaløkonomisk ligegyldigt, om Fortjeneren indvindes i Form af en Besparelse, ved at Varerne bliver saa meget billigere, ligesom De alle kender det gamle Ord, at det, der er spart, er fortjent.

At man oprindelig behandlede Brugsforeningerne lempeligt, havde sin Grund i, at de var en Slags ny socialpolitisk Dannelselse for Smaafolk. Saaledes er det jo ikke mere. Brugsforeningerne er blevet store, vældige Institutioner, og det, man kunde kalde for det filantropiske Element, er forlængst strøget af dem. De indtræder

nu paa ganske ordinær Vis i Konkurrencen med de personlige næringsdrivende. Da Regeringen i 1872 tog fat paa at lovgive om disse Forhold, havde den daværende Indenrigsminister det efter min Mening rigtige Synspunkt, at en Brugsforening skulde løse Borgerskab, naar den forsynede sine egne Medlemmer med Varer, hvis Forhandling fra aaben Bod henhørte under den bundne Næring. Men som vi alle ved, kom der i Stedet for et af de berømte Rigsdagskompromisser, som ingenting siger, idet Loven af 23. Maj 1873 indeholdt den ejendommelige Bestemmelse, at en Brugsforening kun skulde løse Næringsbevis, naar dens Virksomhed var ef en saadan Beskaffenhed, at den maatte betragtes som Næringsdrift. Nu var det netop Problemet: Er det Næringsdrift? Lovgivningsmagten siger: Er det Næringsdrift, skal det behandles som Næringsdrift, og er det ikke Næringsdrift, skal det ikke behandles som Næringsdrift. Men Samfundet blev jo ikke klogere deraf. Saa var det, at en Højesteretsdom af 7. Januar 1880 indførte den begrebsmæssige Distinktion, vi nu forefinder ogsaa i det foreliggende Lovforslag, nemlig at den Virksomhed, en Brugsforening i Ordets gammeldags Forstand driver, ikke kan betragtes som Næringsdrift, idet Varerne alene fordeles indenfor Medlemmernes Kreds. Men jeg tillader mig at hævde, at dette er ingen begrebsmæssig Distinktion, at det nationaløkonomisk set er en uholdbar Distinktion; thi en hvilken som helst Købmand vilde være henrykt, hvis man skaffede ham en bestemt Kundekreds, selv om han saa ikke maatte gaa udenfor denne. Hvis man sagde til ham: Værsgo, dér har Du en Kundekreds, til den kan Du sælge Dine Varer, — vilde han blive henrykt; thi det, han lider under, er, at Kunderne kommer og gaar, den ene Dag køber de hos ham, den næste Dag prøver de hos en anden o. s. v. Nej, dér ligger i Virkeligheden slet ikke den begrebsmæssige Distinktion. Man maa overhovedet sige, at hvad enten den moderne Forbrugsforening paa den storstilede Maade, hvorpaa den nu drives, holder sig indenfor sine Medlemmers Kreds, eller den gaar udenfor den, i begge Tilfælde drejer det sig om Næringsdrift, en ny kollektiv Form for Næringsdrift.